

คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงของโลก

Morals and Ethics of Educational Institution Administrators in an Era of Change

พจนา ยาคำ

Pojchana Yakham

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: pojchana_ku@hotmail.com

Received: 15 กรกฎาคม 2567; Revised 1 สิงหาคม 2567; Accepted 15 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงของโลก ที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์การศึกษาที่ตอบโจทย์ความต้องการของสังคม ผู้บริหารที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม จะเป็นผู้นำในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ คุณธรรมและจริยธรรมเปรียบเสมือนเข็มทิศที่นำทางผู้บริหารในการตัดสินใจและปฏิบัติงานอย่างถูกต้องเหมาะสม คุณสมบัติสำคัญของผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความเมตตา จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับทุกภาคส่วน ทั้งผู้ปกครอง ครู และนักเรียน ทำให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษา นอกจากนี้ผู้บริหารที่มีคุณธรรมยังเป็นแรงบันดาลใจให้บุคลากรและนักเรียนได้ปฏิบัติตาม ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นบวก และสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น เมื่อผู้บริหารยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทั้งต่อตัวผู้บริหารเอง สถานศึกษา และสังคมโดยรวม คุณธรรมจริยธรรมไม่เพียงแต่เป็นพื้นฐานของการเป็นผู้นำที่ดี แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ผู้บริหารที่ใส่ใจในคุณธรรมจะส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ ต่อตนเอง มีจิตสำนึกในการทำดี และเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

คำสำคัญ: คุณธรรมจริยธรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา, ยุคการเปลี่ยนแปลงของโลก

ABSTRACT

The purpose of this article was the morals and ethics of school administrators in the era of global change. that changes quickly and is complex. Educational institution administrators play an important role in creating education that meets the needs of society. Executives who are full of morality and ethics will be a leader in creating a learning environment that is conducive to developing students to their fullest potential. Morals and ethics are like a compass that guides executives in making decisions and performing their jobs correctly and appropriately. Important qualities of leaders who lead by example, such as honesty, fairness,

and kindness, will help build confidence in all sectors both parents, teachers and students. This leads to cooperation in the development of educational institutions. In addition, administrators with morality are an inspiration for personnel and students to follow promote a positive organizational culture and creating innovations to improve education. When executives adhere to morality and ethics, it will result in change for the better both to the administrators themselves, educational institutions, and society as a whole. Morality and ethics are not only the basis of good leadership, but it is also an important factor in developing the potential of students. Ethical administrators encourage students to take responsibility for themselves have a conscience in doing good and grow up to be good citizens of society.

Keywords: Morality and Ethics, Educational institution Administrators, The Era of World Change

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 77 บัญญัติว่า “รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมืองทางการเมือง การเมือง การบริหาร การจัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมของผู้ดำรงตำแหน่ง และพนักงานหรือลูกจ้างอื่นของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบและเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่” และมาตรา 81 บัญญัติว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมสร้างเสริมความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาศาสนา ศีลธรรมและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ”(กระทรวงศึกษาธิการ, 2541)พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาไว้ใน มาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 23 ว่า “การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับของการศึกษา”(กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรมจริยธรรม โดยมุ่งเน้นการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ส่งเสริมการศึกษาที่เน้นทั้งวิชาการและคุณธรรม รวมถึงการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม เพื่อให้ประเทศชาติ มีความเจริญก้าวหน้า ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญในการจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มีการจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมเพื่อให้ได้ผู้เรียนที่พึงประสงค์ คือ ผู้เรียนเป็นคนดีคนเก่ง และคนมีความสุขในการจัดการศึกษาที่จะได้ผู้เรียนที่พึงประสงค์ ผู้มีบทบาทสำคัญคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ปกครอง การที่ผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษาจะเป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุขได้ ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะความชำนาญงาน มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและที่สำคัญต้องเป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจ มีจริยธรรม

ที่น่าเลื่อมใสศรัทธา การจัดการศึกษาหรือการปฏิรูปการศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ยาก หากผู้บริหารสถานศึกษาขาดคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลมากต่อผู้ใต้บังคับบัญชา การที่ผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษาจะมีความรู้คู่คุณธรรมได้ ครูจำเป็นต้องมีความรู้และคุณธรรมจริยธรรมก่อนเพราะครูคือแบบอย่างของนักเรียน และในขณะเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) ผู้บริหารที่ขาดคุณธรรมจริยธรรมย่อมเป็นเหตุของความเสื่อมของหน่วยงาน บุคคลในหน่วยงานมักจะแตกแยกขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหน่วยงานย่อมลดลง ผู้บริหารที่มีคุณธรรมจริยธรรมย่อมเป็นที่รักของผู้ร่วมงาน เป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน ผู้ร่วมงานให้ความร่วมมือ สามารถรวมพลังแห่งการยอมรับเป็นพลังสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาหน่วยงานให้ก้าวหน้า (ทองอินทร์ วงศ์โสธร, 2538) ส่งผลให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหน่วยงานสูงขึ้น

ในโลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นโลกที่ไร้พรมแดน การสื่อสาร ความรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างไร้ขีดจำกัด มนุษย์เกิดการเห็นแก่ตัวมากกว่าให้ความร่วมมือ ขาดการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่องเกิดภาวะขาดสมดุลทั้งทาง จิตใจตลอดถึงวัตถุสิ่งต่าง ๆ ส่งผลให้สังคมไทยมีปัญหาลับซับซ้อนมากขึ้น ขาดระเบียบ วินัย ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง หน้าที่การงาน และสังคม เกิดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ในทุกวงการ ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะความเสื่อมโทรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของสังคมที่มาจากสาเหตุของการยึดวัตถุมากกว่าคุณค่าความดี การแข่งขันเพื่อเอาชนะ แทนการร่วมมือ การมองคนอื่นเป็นคู่แข่งมากกว่าเป็นพันธมิตร การศึกษาน่าจะให้ทางออกที่ดีต่อปัญหาดังกล่าว และผู้บริหารสถานศึกษาก็น่าจะเป็นความหวังของการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อ ครู นักเรียน และบุคคลอื่นในสังคม (สาโรช บัวศรี, 2553)

จะเห็นได้ว่า โลกกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ การบริหารสถานศึกษาที่เข้มแข็งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันควรมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นพื้นฐาน เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ คุณธรรมและจริยธรรมไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้บริหารเป็นที่ยอมรับและไว้วางใจ แต่ยังช่วยให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมในสถานการณ์ที่ซับซ้อน ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงได้ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ให้เกิดการยอมรับ เชื่อมั่นและศรัทธาต่อผู้บริหารจากผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาขององค์กร ทั้งนี้ การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถทำได้โดยการศึกษาหลักธรรมทางศาสนา ปรัชญา และจิตวิทยา นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานจริง และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความโปร่งใส ผู้บริหารที่มุ่งมั่นพัฒนาตนเองในด้านนี้ จะสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรและนักเรียน และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ความหมายของคุณธรรม

คุณธรรม (Moral) มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก ที่หมายถึง “คุณความดี” เป็นเรื่องของจิตใจ เช่นเดียวกับจริยธรรม คุณธรรมกับจริยธรรมเป็นคำที่ใกล้เคียงกัน แต่ไม่ใช่เรื่องเดียวกัน จริยธรรมมีความหมายเกี่ยวกับความประพฤติ การปฏิบัติ ตลอดจนการดำเนินชีวิตที่ดีงาม หรือถูกต้องกับเกณฑ์ของสังคม ส่วนคุณธรรมเป็นเรื่องภายในจิตใจ เป็นคุณสมบัติของผู้บริหาร ที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงามให้เป็นจิตใจที่สูงประณีตและประเสริฐ (สถาพร วิชัยรัมย์, 2559) นอกจากนี้ กิรติ บุญเจือ (2538) ได้ให้ความหมายในทำนองเดียวกันว่า คุณธรรม หมายถึง ความเคยชินในการประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่ง ตรงข้ามกับกิเลส เช่น ความเคยชินในการประพฤติผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง พระเมธีธรรมาภรณ์ (2534) กล่าวว่า คุณธรรม คือ คุณสมบัติที่ดีในจิตใจ ถ้าปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมได้จะกลายเป็นพื้นฐานของจรรยาบรรณ สอดคล้องกับ วศิน อินทสระ (2541) ได้แสดงความเห็นตามหลักจริยศาสตร์ว่า คุณธรรม หมายถึง อหิยาตยอันดีงามที่สั่งสมอยู่ในดวงจิต อันเกิดจากความเพียรพยายาม และความประพฤติปฏิบัติที่ติดต่อกันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน คุณธรรมมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับหน้าที่เป็นอย่างมาก เพราะการปฏิบัติงานในหน้าที่จนเป็นนิสัย จะกลายมาเป็นอุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมในดวงจิตกลายเป็นบารมี

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพแห่งความดีงามในจิตใจ เป็นคุณสมบัติภายในจิตใจที่ถูกปลูกฝังและพัฒนาขึ้นมา ผ่านการกระทำที่สม่ำเสมอและถูกต้อง ทำให้เกิดความเคยชินกับการประพฤติปฏิบัติดี เป็นการฝึกฝนให้จิตใจมีความสูงส่ง มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามหลักศีลธรรมอันดีงามของสังคม

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม (Ethics) มีที่มาจากคำว่า “จริยะ” หรือ “จริยา” หมายถึง ความประพฤติ การปฏิบัติ พฤติกรรมการแสดงออก ส่วนคำว่า “ธรรม” หมายถึง หน้าที่ที่คนในสังคมต้องปฏิบัติ อันเกี่ยวข้องกับความถูกต้องดีงามที่คนในสังคมประพฤติ (สถาพร วิชัยรัมย์, 2559) นอกจากนี้ กิรติ บุญเจือ (2538) ได้ให้ความหมายเชิงสรุปว่า จริยธรรม หมายถึง ประมวลกฎเกณฑ์ ความประพฤติของคน พระเมธีธรรมาภรณ์ (2534) ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง หลักแห่งความประพฤติ หรือแนวทางการปฏิบัติให้เป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนและส่วนรวม เห็นตรงกันกับ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า หมายถึง ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว รวมทั้งสาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำ และผลของการกระทำหรือไม่กระทำนั้น ตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านั้นด้วย

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักเกณฑ์หรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนที่ดีงาม ทั้งกาย วาจา ที่เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำในสังคม โดยพิจารณาจากความถูกต้อง ดีงาม และเหมาะสมตามหลักธรรมทางศีลธรรม

ผู้บริหารสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ให้ความหมายว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งของรัฐและเอกชน สอดคล้องกับ ถวิล อรัญเวศ (2560) ที่ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถและมีทักษะใน การบริหารจัดการองค์กร หน่วยงาน หรือสถานศึกษามีทักษะใน

การกำหนดนโยบาย เป้าหมายและวิธีการทำงานที่ชัดเจน สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยใช้ศาสตร์และศิลป์ควบคู่กับยุทธศาสตร์หรือหลักการต่างๆ ในการบริหารงานอย่างสูงสุด

ผู้บริหารสถานศึกษาว่า บุคลากรวิชาชีพ ที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา โดยการนำสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามภารกิจ ขององค์กร ซึ่งจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีจรรยาบรรณ มีคุณธรรม และคุณลักษณะเฉพาะ ใช้กระบวนการบริหาร ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรและองค์กรทั้งภายในและภายนอก (อาคม มากมีทรัพย์, 2556)

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทต่อการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหาร สถานศึกษาในด้านวิชาชีพ เพราะสถานศึกษาเป็นระบบย่อยของระบบการศึกษาและระบบสังคม การจัดการศึกษาในสถานศึกษาจึงต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจาก ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ รวมทั้งการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพด้วย (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2555)

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่มีบทบาทสำคัญในการนำพาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการบริหารจัดการองค์กร มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำงานและสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรและนักเรียน ผู้บริหารที่ดีจะต้องมีความสามารถในการวางแผน กำหนดนโยบาย และนำไปปฏิบัติอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม

ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญในการบริหารงานภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล มีนิกวิชาการได้ให้ความสำคัญของผู้บริหารไว้หลากหลายทัศนะ ดังต่อไปนี้

ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญ นอกจากจะมีความรู้ ความสามารถแล้ว ยังจะต้องมีคุณธรรม ในการบริหารงานที่จะขับเคลื่อนภารกิจของสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายขององค์กร อย่างมีประสิทธิภาพ (อาคม มากมีทรัพย์, 2556)

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการบริหารอย่างมาก เพราะสถานศึกษาเป็น ระบบของระบบการศึกษาและระบบสังคม เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการเป็นผู้บริหาร สถานศึกษาเป็นงานที่ยากลำบาก เป็นงานที่สำคัญและท้าทายความสามารถของบุคคล จึงจำเป็นต้องรู้ ต้องตระหนัก และมีความรู้ความสามารถอย่างดีในบทบาทภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบในตำแหน่ง (พระครูสมุห์บัญชา วฑฒโน, 2559)

ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตในเชิงนโยบายที่มีผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษานั้น ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการที่จะธำรงไว้ซึ่งแนวคิดในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยที่ยังคงขับเคลื่อนการดำเนินงานตามทิศทางนโยบายที่กำหนดจากส่วนกลาง สะท้อนให้เห็นความมีสติปัญญาของผู้บริหาร ในการบริหารจัดการโดยไม่สูญเสียอุดมการณ์และอัตลักษณ์ที่เป็นอยู่ของสถานศึกษา ซึ่งการบริหารจัดการนั้น เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่สถานศึกษา (दारुवरण ถวิลการ, 2561)

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ ผู้บริหารที่ดีจะต้องมีความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อนำพาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายและสร้างประโยชน์ให้กับสังคม

มาตรฐานความรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมและมาตรฐานการปฏิบัติตนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2548) ได้กำหนดมาตรฐานด้านความรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมและมาตรฐานการปฏิบัติตนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา จากเอกสารวิชาการลำดับที่ 1/2548 ได้กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีคุณสมบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรม ดังนี้

1. มาตรฐานความรู้: คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ด้านสาระความรู้ 1) คุณธรรม จริยธรรมสำหรับผู้บริหาร 2) จรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา 3) การพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารให้ปฏิบัติตนในกรอบคุณธรรม 4) การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ด้านสมรรถนะ 1) เป็นผู้นำเชิงคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา 3) ส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้ร่วมงานมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสม

2. มาตรฐานการปฏิบัติตน ด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง 1) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ ด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 2) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ ด้านจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 3) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรักเมตตาเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า 4) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ 5) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ 6) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ 7) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ ด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ 8) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ด้านจรรยาบรรณต่อสังคม 9) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

แนวคิดคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

คุณธรรมจริยธรรมเป็นคุณสมบัติที่ดีของทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ดำรงตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องมีคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าตำแหน่งอื่นๆ เนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารจึง

เป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษาทุกระดับ โดยทุกหน่วยงานปรารถนาให้การยอมรับนับถือผู้บริหารที่มีคุณภาพนั้นก็คือเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะความชำนาญงาน มีประสบการณ์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นต้น แต่ที่เหนือสิ่งอื่นใดคือ ความเป็นผู้มี คุณธรรมในจิตใจและมีจริยธรรมที่น่าเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นคุณสมบัติอันสำคัญที่จะเป็นส่วนเสริมให้ผู้บริหารสามารถครองตน ครองคน และ ครองงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารที่ขาดคุณธรรมย่อมเป็นเหตุของความเสื่อมของสถานศึกษา มักเกิดความแตกแยกของผู้ร่วมงาน ขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถานศึกษาลดลง ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณธรรมย่อมเป็นที่รักและเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานสามารถนำพาสถานศึกษาสู่วิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิผล แม้ว่าจะมีข้อถกเถียงกันในสังคมอย่างกว้างขวางในทางเลือกระหว่างผู้บริหารที่มีจริยธรรม (Ethics) กับผู้บริหารที่มีความสามารถ (Competent) ทำให้มีเสียงสะท้อนจากสังคมที่ต้องการผู้บริหารที่มีคุณสมบัติพร้อมทั้งสองประการ คือทั้งเก่งและดี (สิวลี ศิริไล, 2550)

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเอง ให้มีความรู้ความสามารถควบคู่ไปกับคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรและนักเรียน ผู้บริหารที่มีคุณธรรมจริยธรรม จะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในสถานศึกษา ส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานของบุคลากร ทำให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ นำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ

ยุคการเปลี่ยนแปลงของโลกจาก VUCA World สู่ BANI World

ในความเปลี่ยนแปลงที่ไร้ทิศทาง ผู้บริหารสถานศึกษาที่รู้เท่าทันกระแสธารของโลก จะสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม เครื่องมือสำคัญในการช่วยให้ผู้บริหารสามารถทำงานได้คือแนวคิดหรือโมเดลที่จะใช้อธิบายคุณสมบัติของโลกเพื่อเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง โมเดลแนวคิดที่ได้รับความนิยมใช้งานในวงการบริหาร ธุรกิจ ทหาร หรือแม้แต่วิทยาศาสตร์มาตั้งแต่ยุค 1980 ได้แก่ VUCA World แต่เมื่อเกิดวิกฤตการระบาดของโรคโควิด-19 ในช่วงปี 2019 หลายองค์กรค้นพบว่าแนวคิด VUCA ไม่เพียงพอในการอธิบายและรับมือกับปรากฏการณ์โลกที่เกิดขึ้นอีกต่อไป ผู้บริหารควรทบทวนโลกเดิมแบบ VUCA และทำความเข้าใจกับโลกใหม่ที่เรียกว่า BANI เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ท้าทายวงการศึกษายุคปัจจุบัน

ในปี 1985 นักเศรษฐศาสตร์ชื่อ Warren Bennis และ Burton Nanus นำเสนอ โมเดลแนวคิด VUCA ในหนังสือ Leaders: The Strategies For Taking Charge ซึ่งตัวอักษรย่อของ VUCA แต่ละตัวอักษรแทนคุณสมบัติของโลกได้แก่ โลกที่ผันผวน (Volatility) ไม่แน่นอน (Uncertainty) ซับซ้อน (Complexity) และคลุมเครือ (Ambiguity) แต่เมื่อทุกวงการได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรค Covid-19 ไม่เว้นแม้แต่วงการการศึกษา เช่น เกิดสภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย ธุรกิจเทคโนโลยีการเรียนรู้ออนไลน์เติบโตอย่างรวดเร็ว รวมไปถึงสภาวะทางจิตใจของนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษายุคหลังโควิดที่เปราะบางและเต็มไปด้วยความหดหู่ เครียด วิตกกังวล คุณสมบัติโลกแบบ VUCA ไม่สามารถอธิบายหรือพยากรณ์สิ่งที่เกิดขึ้นได้อีกต่อไป นักคิด นักบริหารจากหลายวงการจึงนำแนวคิด BANI มาใช้อธิบายโลกยุคหลังโควิด โลกแบบ BANI หรือ BANI World

แนวคิด BANI เป็นแนวคิดของ Jamais Cascio นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกาที่ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ โลกแบบ BANI จึงเป็นมากกว่าการอธิบายโลกทางกายภาพแบบ VUCA แต่ช่วยให้เรามองเห็นโลกที่กระทบต่ออารมณ์ของผู้คนด้วย เช่น ความหดหู่ ความเครียด ความกังวล ความสับสน ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารมองเห็นภาพรวมในการจัดการอย่างรอบด้านโลกแบบ

BANI ประกอบไปด้วย 1) โลกที่เปราะบาง (B - Brittle) สิ่งต่าง ๆ ในโลกแบบ BANI ในวงการการศึกษาไม่ว่าจะเป็นหลักสูตร โครงการ แผนงานจะมีความเสี่ยงที่จะล้มเหลวอยู่ตลอดเวลาอันเนื่องมาจากความผันผวนของโลกรอบด้าน แผนระยะยาวหรือแผนที่ไม่มีความยืดหยุ่นจึงอาจถูก Disrupt ได้ตลอดเวลา 2) โลกที่เต็มไปด้วยความกังวล (A - Anxious) เนื่องจากอะไรก็เกิดขึ้นได้ในโลกแบบ BANI จึงนำไปสู่ความลังเลไม่กล้าตัดสินใจ หากเกิดความผิดพลาดในการดำเนินงานบ่อยหรือประสบกับปัญหาซับซ้อนเกินกว่าจะรับมือ อาจนำไปสู่สภาวะความสิ้นหวังของบุคลากรและนำองค์กรไปสู่สถานการณ์วิกฤต 3) โลกที่คาดเดายาก (N - Nonlinear) การคาดเดายากในโลกแบบ BANI เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เป็นเส้นตรง หมายถึงสาเหตุและผลลัพธ์ไม่สัมพันธ์กันและไม่สามารถคาดเดาแนวโน้มได้ สาเหตุเล็กๆ อาจจะนำไปสู่ปัญหาที่ใหญ่เกินคาดเดา 4) โลกที่เข้าใจยาก (I - Incomprehensible) การคาดการณ์อย่างทะลุปรุโปร่งหรือการวางแผนควบคุม ให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นตามต้องการอาจจะทำได้ยากในโลกแบบ BANI เพราะมีความผันผวนและพลิกผันอยู่ตลอดเวลา

ในโลกแบบ BANI การจะฝ่าฟันวิกฤตจำเป็นต้องเรียนรู้แนวทางใหม่ ๆ เพื่อใช้รับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หลักคิดที่สามารถปรับใช้เพื่ออยู่กับโลกที่เปราะบางอยู่ตลอดเวลา คือ การมีโครงสร้างการทำงานที่เข้มแข็งและการมีทักษะฟื้นคืนกลับสู่ความปกติเมื่อล้มเหลว (capacity and resilience) เช่น การกระจายอำนาจในโครงสร้างองค์กร ในโรงเรียนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงสำหรับการรับมือกับความกังวล (A) คือการมีความเข้าใจและมีสติเมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ (empathy and mindfulness) ผู้บริหารอาจส่งเสริมการดูแลสุขภาพใจของครูและนักเรียนให้พร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ จนสามารถคลายความกังวลได้ในโลก BANI คือ การคาดเดาไม่ได้ (N) ผู้บริหารจึงต้องประเมินบริบทพร้อมปรับตัว (context and adaptability) ให้สามารถก้าวผ่านและเดินหน้าต่อไปได้ สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารมีข้อมูลเพียงพอสำหรับการประเมินบริบทคือการรับฟังเสียงของผู้ปฏิบัติงาน ผ่านกิจกรรม PLC หรือ เข้าร่วมวงการศึกษาบทเรียน (Lesson Study) และความเข้าใจยาก (I) ของสถานการณ์โลกจำเป็นต้องใช้ความโปร่งใสในการดำเนินงานและการใช้สัญชาตญาณ (transparency and intuition) ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่างๆ แนวทางที่จะทำให้เกิดการเสนอทางออกอย่างหลากหลาย และการตัดสินใจแก้ปัญหาร่วม คือ การแบ่งปันข้อมูลอย่างโปร่งใสให้กับทีมผู้ปฏิบัติงานจะช่วยเพิ่มความมั่นใจในการดำเนินงาน ไม่ว่าโลกแบบ VUCA หรือ BANI เป็นแนวคิดที่ช่วยอธิบายความเป็นไปของโลกให้ผู้บริหารเข้าใจ ตระหนัก และเตรียมพร้อมรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต แต่การเตรียมพร้อมและทักษะการปรับตัวก็ยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนไปอย่างไร (จิราเจต วิเศษดอนหวาย, 2566)

สรุปได้ว่า โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน ทำให้การบริหารจัดการสถานศึกษากลายเป็นเรื่องที่ทำทนายมากขึ้น แนวคิด VUCA ซึ่งเคยได้รับความนิยม ไม่สามารถอธิบายสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างครอบคลุม ส่วนแนวคิด BANI เป็นแนวคิดใหม่ที่ช่วยอธิบายลักษณะของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีกว่า โลกแบบ BANI มีลักษณะที่เปราะบาง กังวล และเข้าใจยาก ทำให้การคาดการณ์และวางแผนเป็นเรื่องยาก ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับตัวให้เข้ากับโลกแบบ BANI โดยการพัฒนาความสามารถในการรับมือกับความไม่แน่นอน การสร้างความยืดหยุ่นให้กับองค์กร และการส่งเสริมให้บุคลากรมีความพร้อมในการเผชิญกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะในการสร้างทีมงานที่แข็งแกร่ง การสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจ การประเมินสถานการณ์ และการตัดสินใจอย่างรอบคอบ แนวคิด BANI จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจโลกปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น และสามารถนำไปปรับใช้ในการวางแผนและบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงของโลก

ในยุคโลกผันผวนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มีความไม่แน่นอน ซับซ้อนและคลุมเครือ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีภาวะผู้นำทางการศึกษา มีคุณสมบัติหรือสมรรถนะในตนเอง เพื่อเตรียมตัวรองรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีความผันผวน ซึ่งมีคุณลักษณะ 9 ประการ (เจริญ ภูวิจิตร, 2565) ดังนี้

1. มีความคล่องตัวในการเรียนรู้ (Flexibility in Learning) อันเป็นสมรรถนะภาวะผู้นำที่สำคัญเพื่อรองรับความท้าทายของโลกยุคผันผวน
2. มี Mindset ในการทำงาน (Mindset in Working) มองโลกและมีทัศนคติที่ดีภายใต้พื้นฐานแห่ง ความเป็นจริง เปิดใจที่จะยอมรับต่อความแตกต่าง ใจกว้างพอที่จะยอมรับเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น แสวงหา วิธีการใหม่ ๆ ตลอดเวลา เพื่อเตรียมรับการเปลี่ยนแปลง รวมถึงกล้าที่จะทดลองอะไรใหม่ ๆ อันเป็นการกระตุ้นให้ องค์กรพัฒนาและอยู่รอดในยุค Disruption
3. มีความทันสมัย (Modernity) ติดตามและรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ต้องปรับปรุง และพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง รู้และชำนาญในเรื่องของเทคโนโลยี
4. มีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity Thought) เพื่อตอบสนองความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และให้ความสำคัญที่กระบวนการคิดของผู้เรียน
5. มีสมรรถนะในการทำงานเป็นทีม (Competency in Team Working) ความสำเร็จจะมาจากการ ทำงานร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารอาจไม่จำเป็นต้องรู้ในทุกสิ่งทุกอย่าง แต่มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือ และเรียนรู้ที่จะทำงานผ่านทางบุคคลอื่นหรือทีมได้
6. มีความยืดหยุ่นและรู้จักปรับตัว (Flexibility and Adaptability) เรียนรู้วัฒนธรรม รู้จักเข้าสังคม และ รับผิดชอบในการพัฒนาตนเอง
7. มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self Confidence) เพื่อสร้างความร่วมมือทางด้านจิตใจให้กับเพื่อนร่วมงาน และผู้ปฏิบัติให้เกิดการยอมรับในทีม และการได้แสดงออกถึงตัวตนของตนเองในการทำงานอันเป็นกุญแจในการ สร้างความน่าเชื่อถือ
8. มีความสามารถในการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Capacity in Goal and Vision Sharing) เพื่อให้ทีมงานมีความเข้าใจในภาพใหญ่ และมีความพร้อมในการทำงาน
9. มีความสามารถในการจัดลำดับความสำคัญของวิกฤติต่าง ๆ (Ability in Crisis Rearrangement) และวิเคราะห์สถานการณ์ดังกล่าวว่าควรแก้ไขที่จุดใด สามารถลงมือแก้ไขปัญหาได้ทันที โดยมีวิสัยทัศน์ (Vision) ในการแก้ไขสถานการณ์ที่มีความผันผวน

เมื่อโลกมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาอย่างมีเป้าหมายและมีคุณภาพ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลก การสร้างผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม และวิสัยทัศน์กว้างไกล มีส่วนสำคัญในการนำพาองค์กรก้าวข้ามอุปสรรคและสร้างสรรค์สังคมที่ดีขึ้นได้ เพื่อให้การศึกษาไทยก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก จึงมีแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษามีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนี้ 1) มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เปิดใจรับสิ่งใหม่ๆ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษา 2) มีการฝึกฝนจิตใจ การฝึกสมาธิ การทำสมาธิ หรือการปฏิบัติธรรม จะช่วยให้ผู้บริหารมีจิตใจที่สงบและสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี 3) มีการศึกษาหลักธรรมทางศาสนาช่วยให้ผู้บริหารมีหลักการในการดำเนินชีวิตและการทำงานที่ถูกต้อง

2. ผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นคุณธรรม โดยมีการดำเนินการดังนี้ 1) ควรกำหนดวิสัยทัศน์และค่านิยมขององค์กรที่เน้นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม 2) สื่อสารและส่งเสริมค่านิยมขององค์กรให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจและปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ 3) ให้รางวัลและยกย่องบุคลากรที่ปฏิบัติตามค่านิยมขององค์กร เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น

3. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ดังนี้ 1) ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ได้กำหนดไว้ 2) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรทุกระดับ ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และให้ความสำคัญกับความรู้สึกรักของผู้อื่น 3) แสดงความเป็นธรรม ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

4. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรโดย 1) สร้างบรรยากาศที่เปิดกว้าง เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ 2) ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม สร้างทีมงานที่แข็งแกร่งและทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ 3) พัฒนาศักยภาพของบุคลากร โดยสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

5. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดย 1) เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้บริหารจากสถานศึกษาอื่นๆ 2) ผู้บริหารศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีจากองค์กรต่างๆ และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานศึกษาของตนเอง 3) สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อให้ผู้บริหารได้มาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน

6. ประเมินผลและปรับปรุงดังนี้ 1) ประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอเพื่อวัดผลลัพธ์และหาจุดที่ต้องปรับปรุง 2) ปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 3) วางแผนพัฒนาองค์กรในระยะยาวให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ผู้บริหารสถานศึกษาที่ใช้หลักคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองต่อวิชาชีพ และต่อสังคมหลายประการ คือ

1. ทำให้ได้รับความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในการบริหารงาน อันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงการประกอบวิชาชีพ

2. ทำให้ได้รับคำยกย่องสรรเสริญ และเป็นທີ່เคารพของผู้ใต้บังคับบัญชา

3. ทำให้มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข แวดล้อมไปด้วยบุคคลและศิษย์ที่ให้ความรัก ความเคารพนับถือ

4. ครอบครัวมีความอบอุ่นและมั่นคง เป็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัว ผู้ใต้บังคับบัญชา และสังคมทั่วไป

5. ทำให้องค์กรหรือหน่วยงานของตนได้รับความร่วมมือ สนับสนุนช่วยเหลือจากชุมชน ในการพัฒนาอย่างเต็มที่

6. ทำให้สังคมและชุมชนเกิดสันติสุข และได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เพราะสมาชิกของสังคมมีคุณธรรมจริยธรรม

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงของโลก ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อนำพาองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้าและสามารถรับมือ

กับความท้าทายในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และคุณภาพการศึกษาของประเทศ เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและความพยายาม ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและสร้างสรรควัฒนธรรมองค์กรที่เน้นคุณธรรม เพื่อให้สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความรู้จากการศึกษา

ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือ แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงของโลก ได้แก่ การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นคุณธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การประเมินผลและปรับปรุง

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงของโลก

บทสรุป

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจะต้องเป็นผู้นำที่พร้อมปรับตัว มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงาน ทั้งนี้ คุณธรรม จริยธรรมเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่จะเป็นส่วนเสริมให้ผู้บริหารสามารถครองตน ครองคน และครองงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณธรรม จริยธรรมเหมาะสมกับวิชาชีพ จะก่อให้เกิดความศรัทธา ความเชื่อถือและความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ ทำให้เป็นที่ยอมรับนับถือของผู้ร่วมงาน ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดขวัญและกำลังใจ รู้สึกว่าตนเองมีความมั่นคงและมีความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน เกิดแรงจูงใจสำคัญในการสร้างความสามัคคี ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติงาน เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ส่งผลให้การปฏิบัติงานในองค์กรดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานด้วยการสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่น จะสามารถรับมือกับความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สร้างทีมงานที่แข็งแกร่ง มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมนวัตกรรม จะเป็นกุญแจสำคัญในการนำพาสถานศึกษาให้ก้าวผ่านความท้าทายในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การ รับส่งสินค้าพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544.
- กิริติ บุญเจือ. (2538). **จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- จิราเจต วิเศษดอนหวาย. (2566). **ลาก่อน VUCA มาแล้ว BANI : ชวน ผอ.ปรับตัวและโรงเรียนให้ทันการเปลี่ยนแปลง**. แหล่งที่มา www.educathai.com/knowledge/articles/652. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2567.
- เจริญ ภูวิจิตร. (2565). **ภาวะผู้นำทางการศึกษาโลกยุคผันผวน**. แหล่งที่มา www.idtep.go.th/2017/npublish/doc/20220906-1.pdf สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2567.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2539). **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดาวรรุวรรณ ถวิลการ. (2561). **ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารกับการเสริมสร้างภาพลักษณ์ของสถานศึกษา**. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 41(3), 1-13.
- ถวิล อรัญเวศ. (2560). **ผู้บริหารกับการครองตน ครองคน และครองงาน: สุดยอดนักบริหาร**. นครราชสีมา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4.
- ทองอินทร์ วงศ์โสธร. (2538). **ภาวะผู้นำเพื่อบริหารสู่ความเป็นเลิศ**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2555). **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพ.
- พระครูสมุห์บัญชา วฑฒโน(คันทรัง) และพระครูกิตติญาณวิสิฐ. (มกราคม - เมษายน 2559). **พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา**. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์**, 3(1), 80-87.
- พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2534). **ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม จริยศาสตร์และจริยศึกษา ความรู้คู่คุณธรรม. ในรวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.
- วสิน อินทสรระ. (2541). **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ทองกวาว.
- สถาพร วิชัยรัมย์. (2559). **จริยธรรมสำหรับนักบริหาร**. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- สาโรช บัวศรี. (2553). **เรียนรู้คู่มืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พี.รินทร์.
- สิวลี ศิริโล. (2550). **คุณธรรมและจริยธรรมวิชาชีพในเอกสารประกอบคำบรรยาย ณ มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2548). **มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- อาคม มากมีทรัพย์. (2556). **จริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา**. ปรัชญาดุษฎีนิพนธ์ ปร.ด.(การบริหารการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.